

Beijing+10 - Tijd voor Actie!

Agenda voor de Toekomst

Beijing+10 - Tijd voor Actie! is een gezamenlijk initiatief van:

FNV-vrouwensecretariaat, Hivos, Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV), Mama Cash, ABVAKABO FNV, Amnesty International, Bureau Beeldvorming, Business and professional Women, Choice for youth and sexuality, Cordaid, Dokhtarak, E-Quality, FNV KIEM, FNV Vrouwenbond, Gaia — netwerk voor vrouwen uit de aardwetenschappen, Genderline, IRENE, Humanistisch Overleg Mensenrechten, Internationaal Agrarisch Centrum, International Fellowship of Reconciliation, Jonge Socialisten, Katholieke Vrouwengilde Nederland, Landelijk Steunpunt Vrouwen en de Bijstand, Multi-Etnisch Vrouwennetwerk PvdA, NBvP Vrouwen van nu, NCDO, Nederlands Expertise Centrum Alternatieven voor Geweld, Nederlandse Vrouwen Raad, Novib, Oudere Vrouwen Netwerk-Nederland, Passage, Plan Nederland, Share-net, Stop Aids Now!, TIYE International, Transact, Vereniging voor vrouwenbelangen, Vluchtelingen Organisaties Nederland, Vrouwen Alliantie, Vrouwennetwerk Wageningse Ingenieurs, Wij Vrouwen Eisen, Women in Europe for a Common Future, Women's Global Network for Reproductive Rights, Women's International League for Peace and Freedom, WPF, Zijktief Nederland

Emancipatie vlot trekken

De regering moet zich opnieuw committeren aan de afspraken van Beijing en duidelijk maken dat ze actief aan de verwezenlijking wil werken. Dat betekent dat ze haar koers moet bijstellen, nieuwe plannen moet maken én uitvoeren.

Nederland was een van de 189 landen die zich tien jaar geleden vastlegde de afspraken van het *Beijing Platform for Action* na te komen. Dit slotdocument van de Vierde Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties in Beijing beoogde een krachtige impuls te geven aan het realiseren van een breed emancipatiebeleid. Barrières voor vrouwen in economisch, sociaal, cultureel en politiek opzicht zouden aangepakt worden. Weerbaarheid, zelfstandigheid en zeggenschap van vrouwen zouden in up-tempo gerealiseerd kunnen worden.

Tien jaar later staat het emancipatieproces in Nederland bijna stil, vooral sinds 2002, na het aantreden van de regeringen Balkenende I en II. De overheid trekt zich op twee fronten terug: uit het specifieke emancipatiebeleid dat direct gericht is op positieverbetering van (groepen) vrouwen.

En ze integreert steeds minder strategieën en maatregelen ter verbetering van de positie van vrouwen in algemeen beleid, het zogeheten gendermainstreaming. Instrumenten om daadwerkelijk gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen mogelijk te maken zijn er genoeg. Maar politieke wil deze in te zetten, ontbreekt.

De huidige stagnatie in het emancipatieproces toont aan hoe noodzakelijk het is dat de overheid haar volle instrumentarium inzet. De regering moet zich opnieuw committeren aan de afspraken van Beijing. Dat betekent dat ze in overleg met vrouwen- en emancipatieorganisaties, centra voor vrouwenstudies, sociale partners en andere experts, haar koers moet bijstellen en nieuwe, ambitieuze plannen moet maken, én vooral uitvoeren.

De regering moet de instrumenten voor gendermainstreaming verplichten.

De regering moet de strategieën en maatregelen van de afgelopen tien jaar evalueren en op basis daarvan een nieuw **beleidskader** ontwikkelen om de afspraken van Beijing uit te voeren.

Jonge vrouwen onmisbaar

Vrouwenissues in eigentijdse taal en vorm formuleren zodat ze jonge vrouwen aanspreken. Jongere, oudere, witte en zwarte vrouwen en alles daartussen in moeten meewerken aan de uitwerking.

Naar leeftijd en kleur representatieve deelname van vrouwen aan (vrouwen-) organisaties is niet vanzelfsprekend. Maar voor toekomst en draagvlak is deelname van de nieuwe generaties witte, zwarte migranten- en vluchtelingenvrouwen onmisbaar. De vrouwenbeweging is toe aan innovatie.

Er zijn genoeg jonge vrouwen die zich inzetten, of zich graag willen inzetten voor de onderwerpen die hen raken. Maar veel (jonge) vrouwen voelen zich niet aangesproken door termen als feminisme of emancipatie. Zij voelen zich niet aangesproken wanneer onderwerpen geformuleerd zijn in beleidstermen of een jargon dat niet aansluit bij hun leefwereld.

De oude thema's zijn helaas nog steeds van kracht en nieuwe thema's dienen zich aan. Daarom moeten we eigentijdse vor-

men, termen en beelden vinden om ze aan de orde te stellen. Daarnaast moeten we nieuwe thema's formuleren en op de agenda zetten op manieren die veel vrouwen kunnen begrijpen, jong of oud, ingevoerd of niet. Ook als onderwerpen deel uitmaken van omvangrijke terreinen, zoals arbeidsmarkt, vluchtelingenproblematiek of integratie.

Bij het in kaart brengen van de specifieke positie van jonge vrouwen moeten jonge vrouwen voorop (kunnen) lopen. Tegelijkertijd moeten de in verdragen gewaarborgde vrouwenrechten vertaald worden naar moderne begrippen en helder uitgelegd worden. Deze nieuwe kennis en moderne terminologie moeten leiden tot door de overheid gefinancierde campagnes, waarin jonge zwarte en witte en vluchtelingenvrouwen de hoofdrol hebben.

De regering moet een taakgroep Jonge Vrouwen instellen, waarin jonge witte en zwarte vrouwen een **beslissende stem** hebben.

Deze moet de afspraken van Beijing en het VN-vrouwenverdrag omzetten in een voor jonge vrouwen aansprekend actieprogramma en de nieuwe thema's presenteren.

Economische zelfstandigheid

Recht op echte economische zelfstandigheid voor iedere vrouw: dus financiële onafhankelijkheid én combineerbaarheid van arbeid en zorg.

In Nederland heeft 55 procent van de vrouwen betaald werk (2003). Daarmee verdienen ze niet altijd genoeg om het predikaat economisch zelfstandig te krijgen. Dat wordt nu gedefinieerd als een inkomen uit arbeid van minimaal 70 procent van het minimumloon. 41 Procent van alle vrouwen is economisch zelfstandig (2001).

Vroeger definieerden regering én vrouwenorganisaties economische zelfstandigheid als enerzijds zorgzelfstandigheid (zorg voor zichzelf en anderen) en anderzijds financiële zelfstandigheid (ten minste 70 procent minimumloon) uit arbeid of loonvervangende uitkering. Die combinatie is essentieel, want veel vrouwen hebben een kleine deeltijd- of flex-baan omdat zij betaald werk moeten combineren met zorgtaken. Doordat (hoge) kinderopvangkosten gekoppeld zijn aan het gezinsinkomen, waarin de vader meestal het meeste verdient, gaan moeders vaak minder werken.

Kwalitatief goede gratis kinderopvang is de beste stimulans voor arbeidsparticipatie en financiële zelfstandigheid van vrouwen.

Ondanks de toenemende arbeidsparticipatie vormen vrouwen een steeds groter deel van de 'erkende armen'. 200.000 Alleenstaande ouders hebben een laag inkomen. Voor veel alleenstaande vrouwen met kinderen is gratis kinderopvang niet genoeg. Werkende alleenstaande ouders met een laag inkomen uit arbeid (minder dan 125 procent van het minimumloon) moeten een aanvullende uitkering krijgen.

Het is de vraag of alle werkende vrouwen beloond worden naar het uit 1951 daterende principe 'gelijk loon voor gelijkwaardig werk'. Vaker dan mannen doen ze niet mee met een pensioenregeling. Vrouwen verdienen vergeleken met mannen gemiddeld 23 procent minder per uur in hetzelfde functieniveau. Deze loonkloof moet, eindelijk, aangepakt worden.

Kinderopvang moet volledig betaald worden uit collectieve middelen (belasting of premie).

Werkende alleenstaande ouders met een laag inkomen moeten een **aanvullende uitkering** krijgen.

Iedereen moet per gewerkt uur pensioen opbouwen.

Geweld uitbannen

De regering moet meer financiële middelen inzetten om geweld tegen vrouwen en meisjes uit te bannen.

Iedere vrouw kan slachtoffer worden van geweld: op straat, thuis, op het werk of op school. Jaarlijks overlijden naar schatting circa tachtig personen als gevolg van huiselijk geweld, bijna allemaal vrouwen. Ook buitenshuis en op het werk worden de mensenrechten van vrouwen geschonden. De regering erkent het belang van bestrijding van geweld tegen vrouwen, maar zet onvoldoende financiële middelen in. De behoefte aan opvang is nog steeds groter dan het aantal beschikbare plaatsen. Daarnaast zijn er onvoldoende betrouwbare cijfers over oorzaken, aard, ernst en gevolgen van geweld. Zo ontbreken bijvoorbeeld exacte cijfers over het aantal incidenten en de sekse van daders en slachtoffers van huiselijk geweld.

Met name het recht van meisjes op veiligheid en om op te groeien in een geweldloze omgeving moet prioriteit krijgen. Velen lopen immers extra risico om slachtoffer te worden van geweld: door onveiligheid

thuis, hun leeftijd, etniciteit/ras, afhankelijkheid, juridische en sociaal-economische positie. Om meisjes en vrouwen te beschermen is het volgende nodig:

- Training en voorlichting aan meisjes om hen weerbaar te maken en hun grenzen te kunnen stellen. De regering financiert; bij de organisatie spelen onderwijs, huisartsen, sleutelfiguren en ngo's een actieve rol.
- Behoorlijkeresponsenregistratiedoorpolitie en hulpverleningsorganisaties wanneer een vrouw (dreiging van) geweld komt aangeven;
- Meer opvang en onderdak voor slachtoffers van geweld en uitbreiding van een interculturele aanpak;
- Gratis juridische ondersteuning van jonge vrouwen in procedures tegen plegers van geweld;
- Het bestrijden van geweld tegen vrouwen vormt onderdeel van het veiligheidsbeleid van gemeenten.

De regering moet meer **geld uittrekken** voor activiteiten ter voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen.

Politieke partijen moeten tenminste drie van de bovenstaande actiepunten opnemen in hun verkiezingsprogramma's.

Toegang tot hiv-behandeling

Iedereen die in Nederland verblijft, heeft recht op zelfbeschikking over eigen lichaam en seksualiteit en op behandeling van aids, als die in het land van herkomst niet gegarandeerd is.

Nederland is zijn voorbeeldfunctie op het terrein van seksuele en reproductieve gezondheid kwijt. Het abortuscijfer is met 50 procent gestegen. Voorbehoedmiddelen voor volwassenen en sterilisatie zijn uit het basispakket van de ziektekostenverzekering gehaald. Seksuele voorlichting op scholen is sterk verminderd. Het aantal seksueel overdraagbare aandoeningen en hiv-besmettingen is toegenomen.

Hoewel iedereen in Nederland recht heeft op behandeling bij levensbedreigende ziektes, wordt dit principe bij mensen zonder permanente verblijfsvergunning ernstig ondermijnd. Migranten- en vluchtelingenvrouwen komen er vaak op het moment dat ze zwanger zijn achter dat ze hiv-geïnfecteerd zijn. Alle zwangeren worden in Nederland immers gescreend op (onder andere) hiv. Indien zij hiv-positief blijken, lopen zij (en hun ongeboren kinderen) het risico om uitgestoten te worden uit gezin of

gemeenschap. Dat kan negatieve gevolgen hebben voor hun verblijfsstatus, die vaak afhankelijk van hun echtgenoot is.

Deze vrouwen hebben recht op behandeling zolang zij in Nederland zijn. Om voortgang van behandeling zeker te stellen, vragen ze vaak een verblijfsvergunning aan op medische gronden. Het duurt lang voordat zij uitsluitel over de verblijfsvergunning krijgen. In deze periode worden hun rechten veelal niet gerespecteerd. Vaak worden hiv-geïnfecteerden teruggestuurd zonder dat toegang tot behandeling is verzekerd.

Wanneer mensen hun behandeling (noodgedwongen) stoppen, vergroot dit de kans op het ontstaan van resistente virussen. De regering moet het beleid voor verblijfsvergunningen van hiv-geïnfecteerden snel aanpassen, anders kan Nederland medeverantwoordelijk worden geacht voor het verspreiden van resistente virussen.

Recht op een **verblijfsvergunning** voor asielzoekers die hier een hiv-diagnose hebben gekregen, zolang behandeling in het land van herkomst voor hen niet gegarandeerd is.

Recht op opvang en behandeling van hiv-geïnfecteerden, zolang een aanvraag voor verblijf op medische gronden loopt.

Baas in eigen buik

Recht op zelfbeschikking over eigen lichaam en seksualiteit van meisjes en vrouwen moet integraal onderdeel uitmaken van wereldwijde aids-bestrijding.

Het percentage hiv-geïnfecteerde vrouwen is wereldwijd van 12 procent in 1995 toegenomen tot 50 procent in 2005. In de landen waar aids het meeste voorkomt, is dat al 60 procent; jonge vrouwen tussen 15 en 24 jaar zelfs 66 procent.

Er zijn goede internationale afspraken gemaakt over het bevorderen van weerbaarheid, zelfstandigheid en zeggenschap van vrouwen en meisjes; over onderwijs en over recht op zelfbeschikking over eigen lichaam en seksuele gezondheid en het bestrijden van seksueel geweld. Aan deze afspraken kunnen vrouwen echter geen rechten ontfemen; de sterke groei van het aandeel vrouwen dat hiv/aids krijgt, bewijst dit. Het beleid van het Vaticaan en conservatieve christelijke en islamitische regeringen, waaronder de VS, heeft een desastreuze uitwerking op internationaal erkende rechten op zelfbeschikking

over eigen lichaam en seksualiteit. Vooral vrouwen worden hiervan de dupe. Het is de hoogste tijd:

- dat vrouwen volwaardige toegang tot onderwijs hebben en al op jonge leeftijd volledige informatie krijgen over hun rechten op veilige en bevredigende seksualiteit, inclusief preventie van aids;
- dat vrouwen, mannen en jongeren de mogelijkheid hebben om vrije en verantwoorde keuzes te maken over het al dan niet krijgen van kinderen en dat zij daarbij de beschikking hebben over de middelen, informatie en dienstverlening die daarvoor nodig zijn;
- dat vrouwen toegang krijgen tot legale en veilige abortusvoorzieningen;
- dat hiv-geïnfecteerde vrouwen en jongeren toegang hebben tot behandeling van seksueel overdraagbare aandoeningen (soa's) en hiv/aids.

Vrouwen en meisjes moeten makkelijker toegang hebben tot informatie en diensten voor preventie van ongewenste zwangerschap, veilige abortus, testen, counseling en behandeling van soa en aids. Deze diensten moeten integraal onderdeel uitmaken van de **algemene gezondheidszorg**.

Regeringen moeten meer investeren in vrouwvriendelijke preventieve middelen.

Vrouwen wereldwijd

De regering moet zich in alle facetten van het buitenlandbeleid inzetten voor versterking van de weerbaarheid, zelfstandigheid en zeggenschap van vrouwen en meisjes.

Het buitenlandbeleid omvat meer dan alleen ontwikkelings samenwerking.

Het macro-economische beleid (en goed bestuur) stelt vaak de randvoorwaarden vast voor nationale en internationale ontwikkeling. Dit bepaalt in veel landen hoe de economie wordt ingericht, de sociaal-economische omstandigheden waarin vrouwen hun positie willen verbeteren, en de mogelijkheden die nog overblijven voor economische zelfstandigheid. Privatisering van publieke goederen en diensten (zoals water, gezondheidszorg, openbaar vervoer), deregulering en liberalisering van handel en investeringen hebben een negatief effect op het merendeel van alle vrouwen (en veel mannen).

De Nederlandse regering bepaalt mede het wereldwijde macro-economische be-

leid. Zij doet dit als onderdeel van de Europese Unie, in haar relaties met de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds, als speler (samen met andere EU-landen) bij de Wereldhandelsorganisatie en in bilaterale handels- en investeringsverdragen. Hoewel vastgelegd in internationale verdragen, zoals de afspraken gemaakt in Beijing, blijken in de praktijk mensenrechten van veel minder belang dan economisch eigenbelang.

De regering heeft tot nu toe verzuimd na te gaan of ze de in internationale verdragen aangegeven verplichtingen nakomt. Zo moet zij in genderbudgetanalyses voor alle onderdelen van een begroting bekijken welke invloed de verdeling van middelen heeft op de positie van mannen en vrouwen.

De regering moet een **genderbudgetanalyse** maken van de begroting van het hele Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Regering en ontwikkelingsorganisaties moeten de negatieve effecten voor vrouwen van de Europese handels- en investeringspolitiek bij het Europees Parlement, de Europese Raad en adviesorganen agenderen.

Vrouwen en ontwikkeling

Regering en ontwikkelingsorganisaties moeten meer middelen inzetten voor versterking van weerbaarheid, zelfstandigheid en zeggenschap van vrouwen en meisjes, zowel specifiek als zichtbaar geïntegreerd in alle onderdelen van ontwikkelings samenwerking.

De cijfers:

- 70 procent van de 1,1 miljard armen (minder dan 1 dollar per dag te besteden) is vrouw.
- Het percentage vrouwen met betaald werk is overal ter wereld lager dan mannen (wereldwijd gemiddelde 40 procent).
- Van de 150 miljoen kinderen (6-11 jaar) die niet naar school gaan, zijn 90 miljoen meisjes.
- Ten minste een op de drie vrouwen en meisjes is slachtoffer van geweld en seksuele mishandeling. De dader is meestal een familielid of een bekende.
- Meer dan 60 miljoen vrouwen worden vermist (met name in Zuid-Azië en China) ten gevolge van sekseselectieve abortussen en het doden van pasgeboren meisjesbaby's.

- Iedere minuut worden 190 vrouwen ongewild of ongepland zwanger.
- Jaarlijks komen twee miljoen nieuwe meisjes tussen 5 en 15 jaar in de prostitutie terecht.
- 78.000 vrouwen sterven jaarlijks door onveilige abortus.

De cijfers spreken voor zich, maar de Nederlandse regering voert geen herkenbaar beleid meer voor vrouwen en ontwikkeling. De strategie van gender-mainstreaming (geen apart beleid ter verbetering van de positie van vrouwen, maar geïntegreerd in algemeen beleid) heeft geleid tot onzichtbaarheid. De wereldwijde agenda voor armoedebestrijding (de Millennium Verklaring van de VN) is veel te beperkt om de armoede van vrouwen en meisjes structureel aan te pakken.

Elk verkiezingsprogramma kent drie prioriteiten over vrouwen en ontwikkeling.

De agenda voor **armoedebestrijding** moet alle dimensies van armoede van vrouwen omvatten.

Bij rampen moeten hulporganisaties nadrukkelijk aandacht besteden aan de positie van vrouwen, inclusief bescherming tegen seksueel geweld.

Vrouwenhandel en migratie

Vrouwenhandel is een schending van mensenrechten. Dit moet het uitgangspunt zijn van nationaal en internationaal beleid om vrouwenhandel uit te bannen en de slachtoffers ervan te ondersteunen.

Veel preventieve maatregelen tegen vrouwenhandel zijn in feite gericht tegen migratie en prostitutie. Het huidige beleid ter bestrijding van vrouwenhandel, het asielbeleid en het beleid op gezinshereniging staan averechts op beleid ter versterking van de rechten van vrouwen. Zo is verkrachting of geweld tegen vrouwen geen asielgrond. Dit zou in de asielprocedure een belangrijk criterium moeten zijn. Bovendien ontbreekt een eenduidig migratiebeleid.

Een ruimer migratiebeleid, asielbeleid en werkvergunningenbeleid versterken de positie en de rechten van vrouwen. Dit vergroot de kans voor vrouwen om op een legale manier te migreren en maakt ze minder afhankelijk van smokkelaars en mensenhandelaren. Het verruimt hun mo-

gelijkheden om op legale wijze hun economische problemen te lijf te gaan.

De cijfers over mensenhandel zijn onbetrouwbaar en lopen enorm uiteen — geschat wordt dat het gaat om 2,5 miljoen personen per jaar wereldwijd. Het betreft overigens grotendeels vrouwen. Het geld dat in deze handel omgaat, komt na wapenhandel en vóór drugshandel.

Slachtoffers van vrouwenhandel kennen vaak hun rechten niet en weten al helemaal niet waar zij veilig aangifte kunnen doen van schending ervan. Momenteel is de bescherming van vrouwen gekoppeld aan hun bereidheid tot aangifte en medewerking in de strafzaak, en vaak is deze beperkt tot de tijd waarin zij 'nuttig' zijn in de strafzaak. Op deze wijze wordt de vrouw opnieuw 'gebruikt', dit keer door justitie.

De regering mag een vrouw niet terugzenden naar haar land van herkomst als uit een **individuele risicoanalyse** blijkt dat haar veiligheid daar niet gewaarborgd is.

De regering moet financiële ondersteuning geven aan ngo's die zich bezighouden met opvang en belangenbehartiging van slachtoffers van vrouwenhandel en vrouwen in een asielprocedure.

Vrouwen en vredesopbouw

De Nederlandse regering moet zich inspannen internationale afspraken na te komen over het inzetten van vrouwen in alle fasen van een (gewapend) conflict.

Burgers, waaronder met name vrouwen en vrouwenvredesgroepen, kunnen een wezenlijke bijdrage leveren aan het voorkomen en oplossen van (gewapende) conflicten. Dat heeft de VN-Veiligheidsraad vastgelegd in een resolutie over vrouwen in conflictsituaties (Resolutie 1325). Verschillende Nederlandse ministeries besteden in hun beleid hieraan reeds aandacht en er is een taakgroep Vrouwen, Veiligheid en Conflict geïnstalleerd. De concrete invulling van dit beleid heeft echter nog te weinig internationale invloed.

Gewapende conflicten hebben in alle fasen — vóór, tijdens, bij onderhandelingen en bij wederopbouw en verzoening na een conflict — grote impact op het leven van vrouwen. In iedere fase moeten vrouwen (groepen) kunnen meewerken aan het voorkomen en het oplossen van conflicten. Zij moeten daartoe in staat gesteld worden, onder andere door training en versterking

van hun weerbaarheid, zelfstandigheid en zeggenschap.

Vóór het uitbreken van een conflict kunnen vrouwen oplopende spanningen signaleren. Zij moeten betrokken worden bij het ontwikkelen van waarschuwingssystemen.

Tijdens conflicten moeten zij beschermd worden. Verkrachting en andere vormen van geweld worden door oorlogsvoerende machten systematisch als onderdrukingsinstrument ingezet.

Tijdens onderhandelingen moeten vrouwen en mannen evenredig vertegenwoordigd en veilig zijn.

Bij wederopbouw en verzoening moet uitdrukkelijk aandacht zijn voor de rechten van vrouwen in economische en politieke besluitvorming. Recht op het bezit van land en erfrecht voor vrouwen zijn belangrijke internationaal erkende rechten. Ook in vluchtelingenkampen moeten de mensenrechten van vrouwen gehandhaafd worden.

De Nederlandse regering moet zich inzetten voor een evenredige, dus **50 procent vertegenwoordiging**, van vrouwen bij vredesonderhandelingen.

Zij moet de ondersteuning van burgervredeswerk als een overheidstaak op zich nemen.

Effecten tevoren toetsen

Het toepassen van instrumenten die de effecten van beleid en wetgeving op vrouwen en mannen meten, moet wettelijk verplicht worden.

Het bevorderen van gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen is uitdrukkelijk vastgelegd in Europese en andere internationale verdragen. De regering heeft verschillende krachtige beleidsinstrumenten om na te gaan of ze de hierin aangegane verplichtingen nakomt. *Emancipatie-effectrapportages* moeten de consequenties van beleid en wetgeving voor vrouwen en mannen vooraf in kaart brengen. In *genderbudgetanalyses* wordt voor een begroting bekeken welke invloed de verdeling van middelen heeft op de positie van mannen en vrouwen.

De regering zet deze instrumenten echter zelden in en indien zij die wel inzet, dan neemt ze de resultaten en aanbevelingen onvoldoende mee in beleid of wetgeving. Er is een wet nodig om het bevorderen van de gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen te verankeren in beleid en begroting. Daarin

moet het volgende worden geregeld:

- het bevorderen van gelijkwaardige verhoudingen tussen vrouwen en mannen is een van de hoofddoelstellingen van ministeries, provincies en gemeentes. Zij nemen maatregelen om hierbij de inbreng van ngo's te garanderen;
- emancipatie-effectrapportages moeten systematisch toegepast worden in de eerste fase van elk beleidsplan en wetsvoorstel. Zij omvatten een vervolgtraject ter voorkoming van onbedoelde discriminatie bij de beleidsuitvoering;
- een permanente commissie voor de gelijkheidwaardigheid van vrouwen en mannen ziet toe op de uitvoering van deze wet en adviseert de regering gevraagd en ongevraagd. Deze permanente commissie moet dezelfde status en bevoegdheden krijgen als de Rekenkamer.

De regering moet niet-gouvernementele organisaties, adviesraden, centra voor vrouwenstudies, vrouwenorganisaties en andere experts aanmoedigen en financieel in staat stellen om bij te dragen aan de **bevordering van de gelijkwaardigheid** van vrouwen en mannen.

Alle statistische gegevens moeten onderscheid maken naar vrouwen en mannen, etniciteit en leeftijd.

Afspraak is afspraak

Mensenrechten van vrouwen moeten een vaste toetssteen zijn in het Nederlandse beleid. De regering moet hierbij als uitgangspunt de afspraken van Beijing en het VN-Vrouwenverdrag hanteren en de internationale verdragen die zij ondertekend heeft, nakomen.

De Nederlandse overheid trekt zich steeds meer terug en laat de verbetering van de positie van vrouwen steeds meer over aan burgers en het bedrijfsleven. Met het aantreden van de regering Balkenende in 2002 is er in feite geen overkoepelend emancipatiebeleid gevoerd. Subsidies voor vrouweninstellingen en -organisaties zijn stopgezet of omgebogen, waardoor de ondersteuningsstructuur ernstig is ondermijnd, zo niet verdwenen.

De regering negeert willens en wetens onder meer het VN-Vrouwenverdrag (CEDAW) en de afspraken van Beijing ter verbetering van de positie van vrouwen. Hierin staat duidelijk omschreven dat regeringen ervoor moeten zorgen dat vrouwen op gelijke voet met mannen het recht hebben te

stemmen, verkiesbaar te zijn en openbare functies te vervullen. Maar de Nederlandse regering laat een politieke partij waarin vrouwen zich niet verkiesbaar mogen stellen, de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP), ongemoeid. Zij subsidieert deze partij zelfs, hoewel het CEDAW-Comité deze discriminatie van vrouwen heeft beoordeeld als een schending van het VN-Vrouwenverdrag. Dit comité heeft Nederland hierop aangesproken.

Internationale verdragen zijn niet vrijblijvend. De regering heeft zowel de juridische als morele verplichting om de afspraken na te komen, waaraan zij zich door ondertekening van deze verdragen heeft gebonden. Ngo's kunnen een essentiële rol spelen om de regering hierop te wijzen.

De regering moet maatregelen nemen om te verzekeren dat vrouwen daadwerkelijk gebruik kunnen maken van hun **politieke rechten** en dat vrouwen en mannen gelijkwaardig kunnen functioneren in politieke partijen.

Om te beginnen moet de regering politieke partijen die vrouwen discrimineren, aanpakken.

Evenredige vertegenwoordiging

De regering moet een duidelijk beleid uitstippelen en harde maatregelen nemen om evenredige vertegenwoordiging van vrouwen in besluitvormingsposities te realiseren.

Politici en bestuurders moeten hun emancipatiedeskundigheid drastisch verbeteren.

Hoewel de Nederlandse regering zich in Beijing heeft gebonden gelijke deelname van vrouwen en mannen aan politieke besluitvorming te bevorderen, is de uitvoering ervan bedroevend. De deelname van vrouwen in lokaal bestuur is in 2002 gemiddeld 23 procent. Daartegenover staat dat ruim drie keer zoveel mannen hun zegje doen. Op provinciaal en landelijk niveau gaat het iets beter, maar de toename is heel beperkt.

De regering gebruikt haar macht niet om gelijke deelname aan besluitvorming tot stand te brengen. Erger nog: zij versterkt door haar eigen benoemingen zelfs de ondervertegenwoordiging van vrouwen. In 2001 besloot de regering dat bij alle

beleidsplannen de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen vanaf het begin uitdrukkelijk geïntegreerd zou worden. Maar de regering oefent geen druk uit op de departementen om dit beleid uit te voeren en bij de meeste Tweede-Kamerleden ontbreken de interesse en deskundigheid.

De regering spant zich in voor wijziging van het kiesstelsel van de Tweede Kamer, districtvertegenwoordigers zouden nodig zijn om de democratie te versterken. Uit onderzoek blijkt dat evenredige deelname van vrouwen en mannen fors zal afnemen. Naar de consequenties van de gekozen burgemeester voor het aandeel vrouwen en mannen in dit ambt is nog helemaal geen onderzoek gedaan.

De regering moet de effecten van diverse kiesstelsels en een gekozen burgemeester op de politieke vertegenwoordiging van vrouwen nader bestuderen en, waar van toepassing, de voorstellen wijzigen.

Publicatie van de genderdeskundigheid van elke kandidaat bij de volgende **verkiezingen**, zodat emancipatie via de partijprogramma's op de politieke agenda staat.

Door het glazen plafond

De regering moet doelstellingen bepalen en afdoende maatregelen nemen om een einde te maken aan de ondervertegenwoordiging van vrouwen in bestuurlijke en hogere functies in het bedrijfsleven, de non-profitsector en de wetenschap.

Nederland loopt ver achter bij de rest van Europa. Terwijl vrouwen gemiddeld in Europa 26 procent van de hogere posities in de wetenschappen bekleden, hangt Nederland onderaan de lijst met een schamele 15 procent. Het glazen plafond wordt zelden doorbroken, slechts 6 procent van de professoren is vrouw.

De loopbaan van vrouwen verschilt sterk van die van mannen. Als starter zijn vrouwen redelijk vertegenwoordigd, hun aandeel neemt echter af met het aantal jaren werkervaring. De carrière van vrouwen volgt minder vaak een stijgende lijn dan die van mannen. Mannen stromen meestal door naar hogere functies (60 procent), vrouwen slechts in 40 procent van de gevallen. Zij vinden vaker een nieuwe baan op gelijk of lager niveau.

Wat beperkt vrouwen in hun loopbaan? De

combinatie van werk en zorg blijft problematisch, meer dan 60 procent van de vrouwen geeft aan dat voorzieningen voor zorg slecht zijn georganiseerd, en dat hun carrière daaronder lijdt. Behalve deze organisatorische zaken ervaren veel vrouwen (60 procent) de cultuur binnen organisaties als een belemmering om het glazen plafond te doorbreken.

Wil je als vrouw hogerop, dan kan dat het beste in een bedrijf waar een vrouw de baas is. Een vrouwelijke werkgever heeft dik 10 procent meer vrouwen in dienst dan een mannelijke. Het aandeel vrouwelijke leidinggevendenden ligt er bijna 18 procent hoger en er zit maar liefst een kwart meer vrouwen in de top. Een functie in de publieke sector verhoogt de kans op een plek aan de top aanzienlijk.

De regering moet onderzoeken waarom haar maatregelen en strategieën om meer **vrouwen in topfuncties** te krijgen tot nu toe hebben gefaald, en deze aanpassen.

De regering moet stimuleren dat meer vrouwen op belangrijke posities komen, bijvoorbeeld door convenanten met werkgevers te sluiten.

Toegang tot water

De regering moet vrouwen(organisaties) erkennen als partner bij alle aspecten van duurzaam waterbeheer.

Zij moet zorgen dat vrouwen kunnen deelnemen aan de beleidsvorming over gebruik van watervoorzieningen en duurzaam waterbeheer.

Op papier wordt in internationale verdragen en internationale actieplannen de noodzaak onderkend van het betrekken van vrouwen en vrouwenorganisaties bij duurzame ontwikkeling. In de praktijk worden vrouwen en vrouwenorganisaties zelden geraadpleegd bij armoedebestrijding. Toegang tot schoon water is een voorwaarde om het leven van vrouwen te verbeteren, het vergroot hun zelfstandigheid en zeggenschap. Voldoende schoon water en goede sanitaire voorzieningen zijn onontbeerlijk voor het bestrijden van armoede.

In de praktijk erkennen regeringen de cruciale rol van vrouwenorganisaties vaak niet en is er onvoldoende ondersteuning uit nationale begrotingen voor hun doorslaggevende inbreng in het duurzame ontwikkelingsproces.

Armoedebestrijding staat aan de basis van duurzame ontwikkeling. Toegang tot water is een belangrijke weg om de armoede in de wereld aan te pakken. Vandaag de dag zijn er 1,1 miljard mensen zonder toegang tot schoon water, 2,4 miljard mensen leven zonder fatsoenlijke sanitaire mogelijkheden en 4 miljard mensen hebben last van ondeugdelijke rioleringen. Het merendeel daarvan is vrouw.

Zonder eigen rechten van vrouwen op bezit van land zal de waterproblematiek nooit opgelost worden. In ontwikkelingslanden vormt de onzekere rechtspositie wat betreft eigendom, land en toegang tot water een belangrijke belemmering voor vrouwen. Goed waterbeheer kan slechts slagen met publieke participatie van vrouwen en mannen.

De regering moet voldoende middelen beschikbaar stellen voor participatie van **vrouwen in beleidsvorming** en besluitvorming betreffende waterbeheer.

Toegang tot water is een grondrecht. Water behoort een publiek goed te zijn; watervoorziening mag niet geprivatiseerd worden.

Pensioengaten repareren

Specifieke maatregelen ter bestrijding van armoedeval van huidige én toekomstige generaties 65+ vrouwen. Vergroten van zelfstandigheid en zelfredzaamheid van oudere vrouwen.

Ruim 200.000 oudere alleenstaande vrouwen leven nu al op de armoedegrens. De pensioensituatie van veel vrouwen is zorgelijk. Hun inkomen bestaat uit alleen een AOW-uitkering, soms aangevuld met een heel klein pensioen of een uitkering. Oorzaak is onder andere directe discriminatie in het verleden.

Bovendien zijn veel vrouwen een deel van hun leven geheel of gedeeltelijk financieel afhankelijk geweest van hun kostwinner, waardoor ze geen eigen rechten opbouwden, bijvoorbeeld op pensioen of sociale zekerheid. Hierdoor zijn pensioengaten en ander inkomensverlies ontstaan. Voor oudere migranten is de situatie nog nijpender: zij worden 2 procent gekort op de AOW voor elk jaar vanaf hun 15e dat zij nog niet in Nederland verbleven. Oudere vrouwen moeten via nieuwe AOW-toeslagen of belastingmaatregelen compensatie krijgen.

Op dit moment is onbekend hoeveel en welke groepen oudere vrouwen na hun 65ste in de problemen zullen komen. Onderzoek is dringend gewenst.

Vergaande negatieve gevolgen zal de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) hebben, als die ongewijzigd wordt aanvaard. Met dit wetsvoorstel wil de regering zoveel mogelijk 'welzijnstaken' naar de gemeenten schuiven. Gemeenten worden dan verantwoordelijk voor het betalen van kosten die tot nu toe uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten werden betaald (zoals huishoudelijke hulp en thuiszorg). Oudere vrouwen zullen meer onbetaalde zorg moeten leveren en minder gefinancierde zorg ontvangen. De regering heeft de consequenties van deze wet voor vrouwen en mannen niet vooraf in kaart gebracht in een emancipatie-effectrapportage. Een motie hiertoe is in de Tweede Kamer verworpen.

De regering moet financiële middelen vrijmaken om de pensioengaten van de huidige en toekomstige groepen oudere vrouwen te repareren.

Een **plusuitkering** voor wie alleen AOW heeft.

De regering moet een emancipatie-effectrapportage uitvoeren op de WMO.